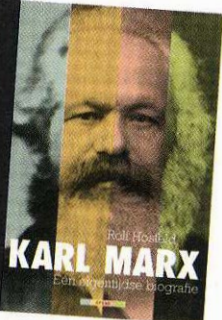

Twee regels voor een Betuws meisje

biografie Hoe Marx marxist werd door Hans Renders

Rolf Hosfeld
Karl Marx.
Een eigentijdse
biografie
Atlas
255 p., € 22,50

In de nieuwe biografie van Karl Marx, geschreven door de Duitse documentairemaker Rolf Hosfeld en merkwaardig-gerwijs 'eigentijds' genoemd, staat de ontwikkeling van het marxisme centraal. Dat betekent dat we nauwelijks iets lezen over het persoonlijk leven van de in Trier geboren politiek filosoof, al wordt even aangestipt dat Marx tijdens het schrijven van *Das Kapital* verliefd was op een meisje uit de Betuwe.

In sneltreinvaart vertelt Hosfeld dat Marx rechten en filosofie studeerde in Bonn en Berlijn. Hij promoveerde aan de universiteit van Jena en keerde terug naar Berlijn in de hoop er een aanstelling aan de universiteit te krijgen. Dat lukte niet en daarom ging hij de journalistiek in. Hij kwam bij de *Rheinische Zeitung* terecht en was daar net een jaar hoofdredacteur toen de krant onder druk van de Russische tsaar verboden werd. Marx pakte zijn biezen en vertrok naar Parijs.

Hegel had hij al stukgelezen en nu raakte hij onder invloed van de ideeën van Bruna Bauer, Ludwig Feuerbach, Proudhon en Saint-Simon. In Parijs was het communisme toch anders dan in Duitsland. Parijs was kosmopolitisch, alleen al tussen 1830 en 1848 verschenen er vierenzeventig migrantentijdschriften. Lange tijd werd het communisme in Frankrijk intellectueel beheerst door de in 1837 gestorven Filippo Buonarroti, een nazaat van Michelangelo en een voormalig lid van de intieme kring van Robespierre. Er liep een rechtstreekse lijn naar de Franse Revolutie, naar de radicale kant die tijdgenoten van Marx de vraag deed stellen: 'Waar hebben jullie een dictatuur voor nodig als het volk achter jullie staat?'

De vriendschap tussen Marx en Friedrich Engels begon aan een marmeren tafeltje van Café de la Régence. Het decor was goed. Voltaire en Rousseau hadden ooit hetzelfde café gefrequenteerd. En-

gels had in tegenstelling tot Marx werkelijk gezien wat de gevolgen van de geïndustrialiseerde samenleving waren, nadat hij door zijn vader naareen textielbedrijf in Manchester was gestuurd. Hij maakte daar kennis met de klassenmaatschappij en zag hoe zij die het kapitaal hadden de rest van de wereld uitbuiten door hun arbeid tegen schandalig lage lonen in te kopen. Marx en Engels waren het er gauw over eens dat het systeem van handelsvrijheid, dat op de *The Wealth of Nations* uit 1776 van de liberale filosoof Adam Smith was gebaseerd, niets dan 'huichelarij, inconsequentie en immoraliteit' tot gevolg had.

●ndertussen was Marx in 1845 ook Frankrijk uitgezet en was hij uitgeweken naar Brussel. Samen met Engels publiceerde hij in 1847 het *Communistisch Manifest* en hoopte dat een 'klassenloze maatschappij' de 'dictatuur van het proletariaat' tot gevolg zou hebben. In 1848 braken inderdaad overal in Europa revoluties uit. Geheel volgens de voorspelling in het *Communistisch Manifest* splitste de revolutie in Parijs de maatschappij in twee kampen: het volk tegenover de bourgeoisie. De afloop temperde de communistische euforie: vijfduizend opstandelingen werden gedood.

Via een omweg kwam Marx in Londen aan. Vanaf dat moment was hij bijna permanent te vinden in de leeszaal van het British Museum. Er was het trauma van de verloren revolutie en van zijn ballingschap, maar ook groeide het begrip over de oorzaken en de mislukking van die revolutie. En steeds meer werd de economie en de wereldhandelscrisis de basis van zijn denken: 'Erst kommt das Fressen, dann die Moral.'

Marx bleef de rest van zijn leven als banneling in Londen wonen. Hosfeld maakt ook hier weinig woorden vuil aan het persoonlijk leven van Marx, terwijl die aanvankelijk in bittere armoede leefde, vier

van zijn kinderen stierven en zijn huwelijk onder spanning kwam te staan toen bleek dat hij een kind bij hun inwonende huishoudster had verwekt.

Hosfeld is geen *believer*, maar hij heeft wel het volstrekt humorloze overgenomen van het gestaalde kader dat we van de communisten kennen. Het werk van Marx als leiddraad nemen om diens leven te beschrijven, levert een bij vlagen boeiend verhaal op, maar de persoon zelf blijft schimmig. Geheel in de traditie van het marxisme krijgen we geen glimp van de mens achter al die cerebrale woorden te zien. Als Hosfeld vertelt dat Marx in 1861 een paar weken bij zijn oom Lion Philips in de Betuwe logeerde – de zus van zijn moeder was getrouwd met deze grootvader van de stichters van het Philips concern – en hij zijn nicht Antoinette (tevergeefs) het hof maakte, doet hij dit af in twee regels. Een ervan luidt: Antoinette, 'die later als nummer één deel zou uitmaken van de Nederlandse afdeling van de Eerste Internationale'. Niets over de helse pijnen die Marx in Zaltbommel doorstond als gevolg van zijn steenpuisten, ook niet welk deel van *Das Kapital* in het stamhuis van het grootkapitaal is geschreven en het eventuele verband tussen deze ontbrekende gegevens.

De door Marx gedroomde *Verelendung* van het kapitalistische systeem was door de huidige wereldwijde crisis nog nooit zo dichtbij. Misschien dat deze 'biografie' daarom 'eigentijds' wordt genoemd. ■

ADVERTENTIES

toneelgroepamsterdam

angels
in
america

van tony kushner
regie ivo van hove

met barry atmsa, roeland fernhout,
marieke heebink, fedja van huêt,
hans kesting, hadewych minis,
alwin pulinckx, eelco smits

'Hartbrekend toneel'
Het Parool

'Zelden heeft dit ensemble
zo gedreven, bijna bezeten
toneelspel laten zien'
de Volkskrant ****

15 & 16 mei
extra voorstellingen

stadsschouwburg amsterdam
(020) 624 23 11

www.tga.nl